

Diğdem M. Siyez

ERGENLERDE PROBLEM DAVRANIŞLAR

Okul Temelli Önleme Çalışmaları ile İlgili Uygulama Örnekleri

5. Baskı

Prof. Dr. Diğdem M. SİYEZ

ERGENLERDE PROBLEM DAVRANIŞLAR
Okul Temelli Önleme Çalışmaları İle İlgili Uygulama Örnekleri

ISBN: 978-605-5885-81-6

DOI: 10.14527/9786055885816

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2016, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti'ye aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Nisan 2009, Ankara

5. Baskı: Ekim 2016, Ankara

Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sarıyıldız Matbaacılık Ltd. Şti

İvogsan Ağaç İşleri Sanayi Sitesi 523. Sk. No:31

Yenimahalle-ANKARA

(0312 395 99 94)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 23593

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

E-ileti: pegem@pegem.net

Prof. Dr. Diğdem M. SİYEZ

İstanbul'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Fethiye'de tamamladıktan sonra 1994 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı'nda başladığı lisans eğitimini 1998 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda tamamladı. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik programında 2003 yılında yüksek lisans eğitimini, 2006 yılında doktora eğitimini bitirdi. Özel sektörde, MEB'e bağlı ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında psikolojik danışman olarak çalıştı. 2003 yılından beri Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda görev yapmaktadır. 2010 yılında Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında Doçentlik ünvanını, 2015 yılında da Profesörlük ünvanını aldı. Çalışma alanları, ergenlik döneminde problem davranışlar ve önleyici rehberlik çalışmalarıdır.

Sevgili Eşim ve Biricik Oğlum'a

ÖNSÖZ

2002 yılında İzmir’de bir lisede psikolojik danışman olarak çalışmaya başladığımda, ergenlerin davranış problemlerinin yaşamlarında ne kadar ciddi sorunlara yol açtığını çok yakından gözlemleme fırsatım oldu. Okulda çalıştığım kısa süre içerisinde bu öğrencilerle birtakım çalışmalar yürütmeye çalıştıysam da o zaman için ulaşabildiğim kaynakların sınırlı olması ve kısa bir süre sonra iş değişikliği yapmam nedeniyle yaptığım çalışmaların etkililiğini değerlendirebilmem çok da mümkün olmadı. Bu dönemde önleyici rehberlik kavramı ile yakından ilgilenmeye ve bu konuda yapılan çalışmaları takip etmeye başladım. Yurt dışındaki önleme programlarının zenginliğini görünce ülkemizde de bu konuda yapılanların oldukça az olduğunu fark ettim. Bu nedenle doktora tezimde de ergenlerde problem davranışlar ile ilgili risk ve koruyucu faktörlerin ilişkisini değerlendiren kapsamlı bir çalışma yaptım. Ardından da benzer içerikli çalışmalar birbirini izledi. Son olarak da 2008 yılında, ergenlerde madde kullanımını önleme ile ilgili bir grup rehberliği çalışması yürüttüm. Aslında asıl istediğim madde kullanımı dışında diğer problem davranışlarla da ilgili önleme programları yürüttükten ve bu programların etkililiğini test ettikten sonra bunları kitap haline getirmekti. Ancak okullarda uygulama yapmanın zorlukları nedeniyle bu süreç çok uzayacaktı. Ben de yurt dışında yürütülen önleme programlarının içeriği hakkında bilgi sahibi olmanın da alanda çalışan psikolojik danışmanlara ışık tutacağını düşünerek bu kitabı hazırlama sürecini hızlandırdım.

Bu kitabı hazırlarken meslektaşlarımızın, ergenler, problem davranışları ve önleme çalışmaları konularında bilgilerini güncelleyebilecekleri bir kaynak oluşturmayı istedim. Ulaşmayı amaçladığım diğer önemli bir grup ise halen psikolojik danışmanlık eğitimi devam eden öğrencilerdir. Ayrıca kitabın ergenler, problem davranışları ve önleme çalışmaları konusunda bilgi edinmek isteyen eğitimciler için de yararlı bir kaynak olacağına inanıyorum.

Ekim 2016

Dr. Diğdem M. SİYEZ

İÇİNDEKİLER

Özgeçmiş.....	iii
Önsöz.....	v
İçindekiler.....	vii
Şekiller Listesi.....	xi
Tablolar Listesi.....	xii

1. Bölüm ERGENLİK ve KURAMSAL BAKIŞ AÇILARINA GÖRE ERGEN GELİŞİMİ

(ss: 1/17)

Ergenliğin Tanımı.....	2
Ergenlik ile İlgili Kuramsal Yaklaşımlar.....	2
Biyogenetik (Özünü Yineleme) Kuram.....	2
Psikanalitik Kuram.....	4
Sosyolojik Bakış Açısı.....	5
Antropolojik Bakış Açısı.....	7
Ekolojik Sistem Kuramı.....	8
Psiko-Sosyal Kuram.....	10
Sosyal Öğrenme Kuramı.....	12
Gelişimsel Görevler Teorisi.....	13
Kaynaklar.....	16

2. Bölüm ERGENLİK DÖNEMİ GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

(ss: 19/47)

Ergenlik Döneminde Fiziksel Gelişim.....	20
Bedensel Gelişim.....	20
Psiko-Motor Gelişim.....	24
Ergenlik Döneminde Cinsel Gelişim.....	24
Ergen Cinselliği.....	25
Ergenlik Döneminde Bilişsel Gelişim.....	26
Soyut İşlemler Döneminde Kazanılan Bilişsel Beceriler.....	27
Ergenlik Döneminde Ahlak Gelişimi.....	32
Ergenlik Döneminde Kişilik Gelişimi.....	34
Benlik Kavramı.....	34
Benlik Algısı.....	34
Ergenlik Döneminde Sosyal Gelişim.....	35
Ergenlik Döneminde Aile İlişkileri.....	35
Ergenlik Döneminde Diğer Sosyal İlişkiler.....	38
Ergenlik Döneminde Duygusal Gelişim.....	44
Kaynaklar.....	45

3. Bölüm
ERGENLİK DÖNEMİNDE PROBLEM DAVRANIŞLAR
ve KURAMSAL ÇERÇEVE

(ss: 49/66)

Problem Davranışlar	50
Problem Davranışları Açıklamaya Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar	51
Biyolojik Temelli Yaklaşımlar	52
Sosyolojik Temelli Yaklaşımlar	53
Psikolojik Temelli Yaklaşımlar	55
Psiko-Sosyal Temelli Yaklaşımlar	56
Problem Davranış Teorisinin Kavramsal Yapısı	58
Kişilik Sistemi	59
Algılanan Çevre Sistemi	62
Sosyal Çevre Sistemi	62
Davranış Sistemi	63
Kaynaklar	64

4. Bölüm
ÖNLEYİCİ REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMA ÇALIŞMALARI

(ss: 67/75)

Önleme, Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma	68
Okul Temelli Önleme Çalışmaları	68
Birincil Önleme Çalışmaları	70
İkincil Önleme Çalışmaları	70
Üçüncül Önleme Çalışmaları	71
Psikolojik Danışmanların Risk Altındaki Çocuklar ve Ergenlerle Çalışırken Dikkat Etmesi Gerekenler	72
Problem Davranışları Önleme Programlarının Geliştirilmesinde Dikkate Alınması Gerekenler	73
Kaynaklar	75

5. Bölüm
ERGENLERDE MADDE KULLANIMI ve BAĞIMLILIĞI: ÖNLEYİCİ
REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMA ÇALIŞMALARI

(ss: 77/112)

Ergenlerde Madde Kullanımı: Sigara, Alkol, Esrar ve Diğer Uyuşturucu Maddeler	78
Sigara ve Tütün.....	79
Alkol	80
Esrar	82
Uçucu Maddeler (İnhalantlar)	83
Eroin.....	84
Kokain	85
Ekstazi.....	86
Amfetaminler	87
LSD	87
İlaç Olarak Kullanılan Ancak Bağımlılık Yapabilen Maddeler	88
Ergenlerde Madde Kullanım Sıklığının Değerlendirilmesi.....	89
Madde Kullanımı ile İlgili Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler	90
Risk Faktörleri	90
Koruyucu Faktörler.....	92
Madde Kullanımı ve Önleyici Rehberlik Çalışmaları	93
Birincil Önleme Çalışmaları	96
İkincil Önleme Çalışmaları	102
Üçüncül Önleme Çalışmaları	106
Kaynaklar.....	107
EK-1.....	111
EK-2.....	112

6. Bölüm
ERGENLERDE ANTI-SOSYAL DAVRANIŞLAR: ÖNLEYİCİ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA ÇALIŞMALARI

(ss: 113/144)

Ergenlerde Anti-Sosyal Davranışlar.....	114
Fiziksel Şiddet	118
Çete kurma / Çetelere Üye Olma.....	120
Hırsızlık ve Vandalizm	122
Yalan Söyleme ve Kurallara Uymama	124
Evden Kaçma	126
Okuldan Kaçma	128
Ergenlerde Anti-Sosyal Davranışların Görülme Sıklığının Değerlendirilmesi	129
Anti-Sosyal Davranışlar ile İlgili Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler	131

Risk Faktörleri	131
Koruyucu Faktörler.....	133
Anti-Sosyal Davranışlar ve Önleyici Rehberlik Çalışmaları	134
Birincil Önleme Çalışmaları	136
İkincil Önleme Çalışmaları	137
Üçüncül Önleme Çalışmaları	139
Çeteleri Önleme	139
Birincil Önleme Çalışmaları	139
İkincil Önleme Çalışmaları	140
Üçüncül Önleme Çalışmaları	141
Kaynaklar.....	141

7. Bölüm
ERGENLERDE ERKEN YAŞTA CİNSEL İLİŞKİDE
BULUNMA DAVRANIŞI: ÖNLEYİCİ REHBERLİK
VE PSİKOLOJİK DANIŞMA ÇALIŞMALARI

(ss: 145/163)

Ergenlerde Erken Yaşta Cinsel İlişkide Bulunma Davranışı.....	146
Ergen Hamileliği.....	147
Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar	149
Ergenlerde Erken Yaşta Cinsel İlişkide Bulunma Sıklığının Değerlendirilmesi	150
Erken Yaşta Cinsel İlişkide Bulunma Davranışı ile İlgili Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler	152
Risk Faktörleri	153
Koruyucu Faktörler.....	154
Erken Yaşta Cinsel İlişkide Bulunma Davranışı ve Önleyici Rehberlik Çalışmaları	156
Birincil Önleme Çalışmaları	158
İkincil Önleme Çalışmaları	159
Üçüncül Önleme Çalışmaları	160
Kaynaklar.....	161

Şekiller Listesi

1. Bölüm	
Şekil 1.1. Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistem Modeli	9
Şekil 1.2. Marcia'nın Kimlik Statüleri	11
2. Bölüm	
Şekil 2.1. Sarkaç Problemi	29
Şekil 2.2. Ebeveynlerin Duyarlılık ve Talepkârlık Düzeylerine İlişkin Sınıflandırma	37
Şekil 2.3. Dunphy'in Heteroseksüel Arkadaş Gruplarından Kliklere, Kalabalık Gruplara ve Romantik İlişkilere Geçiş Süreci	42
3. Bölüm	
Şekil 3.1. Kandel'e Göre Ergenlerde Madde Kullanım Aşamaları	57
Şekil 3.2. Problem Davranış Teorisinin Kavramsal Yapısı	60
Şekil 3.3. PDT İçerisindeki Sistemlere İlişkin Risk ve Koruyucu Faktörlerin Birbirleriyle Olan İlişkisi	61
4. Bölüm	
Şekil 4.1. Okul Temelli Önleme Çalışmaları	69
Şekil 4.2. Kapsamlı Bir Önleme Programı	74
5. Bölüm	
Şekil 5.1. Bağımlılık Süreci	79
Şekil 5.2. ESPAD Araştırmasına Göre Türkiye'de Alkol ve Madde Kullanım Sıklığı	89
6. Bölüm	
Şekil 6.1. Eğitim Kademelerine Göre Şiddeti Önlemede Okul Temelli Çalışmalar	135
7. Bölüm	
Şekil 7.1. Ergen Hamileliğinin Dönüm Noktaları	148

Tablolar Listesi

1. Bölüm	
Tablo 1.1. Ergenlikte Normal ve Anormal Davranışlar	15
2. Bölüm	
Tablo 2.1. Ergenlikte Kazanılan İkincil Cinsiyet Özelliklerinin Sırası.....	21
Tablo 2.2. Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Evreleri	33
5. Bölüm	
Tablo 5.1. Madde Kullanımını Önleme Programlarının İçerikleri	94
Tablo 5.2. Yaşam Becerileri Eğitim Programının İçeriği	100
Tablo 5.3. Okul Sağlığı ve Alkolün Zararlarını Azaltma Projesi'nin İçeriği	105
6. Bölüm	
Tablo 6.1. DSM-IV'e Göre Davranım Bozukluğu Tanı Kriterleri	115
Tablo 6.2. DSM-IV TR'ye Göre Karşıt Gelme Bozukluğu Tanı Kriterleri	116
Tablo 6.3. Anti-Sosyal Davranış Bozukluklarının Sınıflandırılması.....	117
Tablo 6.4. Fiziksel Şiddet İçeren Davranışlar.....	118
Tablo 6.5. İzmir Örneğinde Ergenlerde Anti-Sosyal Davranışların Görülme Sıklığı.....	131
7. Bölüm	
Tablo 7.1. Ergenlerde Erken Yaşta Cinsel İlişkide Bulunma Davranışı ile İlişkili Değişkenler	155

---

1. Bölüm

ERGENLİK ve KURAMSAL BAKIŞ AÇILARINA GÖRE ERGEN GELİŞİMİ

- ☞ Ergenliğin Tanımı
- ☞ Ergenlik ile İlgili Kuramsal Yaklaşımlar
  - ☞ Biyogenetik (Özünü Yineleme) Kuram
  - ☞ Psikanalitik Kuram
  - ☞ Sosyolojik Bakış Açısı
  - ☞ Antropolojik Bakış Açısı
  - ☞ Ekolojik Sistem Kuramı
  - ☞ Psikososyal Kuram
  - ☞ Sosyal Öğrenme Kuramı
  - ☞ Gelişimsel Görevler Teorisi

Ergenlik

Literatürde ergenlik ile pek çok tanım yer almaktadır. Bazı uzmanlar ergenliği gençlik yılları olarak tanımlarken; diğerleri yaşamın ikinci dönemi olarak tanımlamaktadır. Çok geniş kapsamlı bir tanım yapmak oldukça güç olmakla birlikte çabuk ve sık aralıklarla gerçekleşen büyüme ergenlik ile eşleştirilmektedir. Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından yayınlanan psikiyatri sözlüğünde ergenlik; “fiziksel ve duygusal süreçlerin yol açtığı cinsel ve psiko-sosyal olgunlaşma ile başlayan ve bireyin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini kazandığı, çok da belirli olmayan bir zamanda sona eren kronolojik bir dönemdir ve bu dönem hızlı fiziksel, psikolojik ve sosyal değişmelerle karakterizedir” şeklinde tanımlanmaktadır.¹ Diğer bir deyişle ergenliği puberte ile başlayan ve bireyin yetişkin doğrularını, sorumluluklarını kazandığı, aile, yasalar, toplum tarafından tanınmasıyla sona eren bir dönem olarak tanımlayabiliriz.²

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere ergenliğin başlangıç ve bitiş yaşı ile ilgili çok net tanımlamalar yapılamamaktadır. Bunun nedeni ise ergenlik dönemi özelliklerinin dünya üzerindeki farklı toplumlarda farklılık göstermesidir. Hatta dinsel, politik, ekonomik ve tarihsel açıdan benzer yapılara sahip olan jeopolitik yapılarda bile ergenliğin doğası farklılık gösterebildiği bilinmektedir.² Ancak uzmanların büyük çoğunluğu ergenliğin kızlarda 10/11 yaşlarında erkeklerde 12/13 yaşlarında başladığı ve 19-21 yaş aralığında sona erdiği görüşünde hemfikirdirler.⁷

Ergenlik ile İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

Yaşamın bu evresinde hangi davranışların normal hangilerinin anormal olduğunun belirlenmesinde de sıkıntılar yaşanmaktadır.¹ Bu bölümde ergenlikte hangi davranışların normal olarak hangilerinin anormal olarak değerlendirildiğini anlayabilmek için ergenlikle ilgili kuramsal bakış açlarına yer verilecektir.

G. Stanley Hall'ın Biyogenetik (Özünü Yineleme) Kuramı

Ergenlik dönemi ile ilgili bilimsel çalışmaları yapan ilk isimdir. Hall, gelişimin fizyolojik etkenlerden kaynaklandığı ileri sürmüştür.^{3,4} Hall, yazılarında anneleri, çocukluklarının büyümelerini ve gelişimlerini gözlemlemeleri ve kaydetmeleri için cesaretlendirmiş ve ebeveynlere kişilik gelişiminde ergenliğin önemini ısrarla anlatmıştır.⁵

Hall, kuramını geliştirirken Darwin'den etkilenmiştir. Bilindiği üzere Darwin insan dahil tüm canlı türlerinin doğal seçim yoluyla bir ya da birkaç ortak atadan evrimleştiğini öne sürmüştür. Hall, Darwin'in evrim kuramını doğum sonrası insan gelişime uygulamış ve insan ırkının gelişiminde dört evre olduğunu belirtmiştir. İlk evre olan **bebeklik evresi**, doğumdan dört yaşına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu evrede zihinsel gelişim oldukça ilkeldir. Diğer yandan bu dönemin en önemli yönü bebeğin duyuşal-motor becerileri ile birlikte duyuşal gelişimidir. Hall'a göre, bebeklik dönemi insan ırkının en ilkel dönemi olan hayvan evresinin (animal stage) bir özetlemesidir. İkinci dönem **4-8 yaşlarını kapsayan çocukluk dönemidir**. Bu dönemde, oyuncak silah kullanmak, oyuncaklarla oynamak gibi aktiviteler yer almaktadır. Yine bu dönemde dil gelişimi ile birlikte sosyal etkileşim başlar. Bu evrede insan ırkının göçebelik yaşamına benzetilmektedir. Üçüncü evre olan **son çocukluk dönemi, 8-12 yaşlar** arasını kapsamaktadır. Bu dönem çocukların kendilerini disipline etmeye istekli oldukları bir dönemdir. Ayrıca bu dönemde dil ve matematik ile ilgili rutin eğitime başlanabilir. Hall'a göre bu dönem bundan binlerce yıl önceki ilk insanların tarım hayatına başladığı ve yerleşik yaşama geçtiği döneme karşılık gelmektedir. Gelişim sürecinin son basamağı olan **ergenlik dönemi 12-25 yaş** aralığını kapsamaktadır. Ergenlik dönemi insan yaşamında ikellikten uygarlığa geçişi temsil etmektedir. Uygur insanın başkalarını düşünme, adalet, sosyal refah gibi idealleri vardır. Bu geçiş sürecinde bireyin ilkel tepkileri ile yeni kazandığı değerler arasında çelişkiler yaşanmaktadır. Bu çelişkiler de ergenliğin "fırtınalı ve stresli" bir dönem olarak tanımlanmasına neden olmuştur. Ancak bu dönemin fırtınalı ve stresli olarak tanımlanması ergen açısından olumsuz bir yaşantı olarak algılanmamalıdır. Çünkü ergen bu yaşantılar sayesinde yeniden yapılanma sürecini tamamlamaktadır.^{3,4,6,7,8,9}

Hall, bütün insanların bu dört evreden geçtiğine inanmakta ve bütün bu gelişimin genetik faktörler tarafından belirlendiğini ve çevresel faktörlerin gelişimde minimal bir etkiye sahip olduğunu ileri sürmektedir. Örneğin Hall, çocukların kavga etmek ve hırsızlık yapmak gibi sosyal açıdan onaylanmayan davranışlarının kaçınılmaz olduğunu belirtmekte ve ailelerin bu gibi davranışlarla karşılaştığında, aileleri hoşgörölü davranmaları ve izin verici olmaları için teşvik etmektedir. Çünkü çocuklar bu katarsisi yaşamalıdır ve gelişimin ilerleyen evrelerinde bu davranışlar kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Ergenlik döneminde ise çocukluk yaşantılarından farklı olarak ergenin düşünme ve mantık yürütme becerilerinin gelişmesi ile çevresel faktörlerde gelişimde önem kazanmaktadır. Diğer yandan Hall, insanların büyük çoğunluğunun rutin işlerin yapıldığı üçüncü evrede takılıp kaldığını söylemektedir.^{3,4,8}

Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuramın öncüsü olan Sigmund Freud'un oluşturduğu kuramsal çerçeve erken çocukluk yaşantılarının kişilik gelişimi üzerindeki etkileri ile ilgilidir. Bu nedenle ergenlik dönemi ve bu döneme ait sorunlar psikanalitik kuramda öncelikli olarak ele alınan konulardan birisi değildir. Freud, ergenlik ile ilgili ilk psikanalitik değerlendirmesini, 1900'lü yılların başında Amerika'nın ergenlik konusunda en ünlü uzmanlarından bir olan Stanley Hall tarafından Clark Üniversitesi'ne davet edildiğinde yapmıştır.² Freud'un ergenlik ile ilgili görüşleri Stanley Hall'a benzerlik göstermektedir. Çünkü kişilik gelişimi psiko-seksüel gelişim aşamaları içerisinde açıklayan Freud, bu aşamaların genetik olarak belirlendiğinden ve çevresel faktörlerin etkisinin çok fazla olmadığından bahsetmektedir.

Freud, ergenliğe psiko-seksüel gelişim dönemleri içerisinde yer vermektedir. Freud'a göre psiko-seksüel gelişim evreleri, Oral Dönem (0-12/18 ay), Anal Dönem (12/18 – 36 ay), Fallik Dönem (36-72 ay), Latent Dönem (6-11/12 yaş) ve Genital Dönem (11/12 -18 yaş)'dir. Son çocukluk yıllarını içeren Latent dönemde karşı cins ebeveyne yönelik cinsel fanteziler ile sosyal onay arasındaki çatışmalar bastırılmaktadır. Böylelikle serbest kalan enerji okul, toplum ve arkadaş grupları ile ilgili yeni ilgilere, aktivitelere ve başarıya yönelir. Böylelikle ergenliğin ilk yıllarına kadar çocuğun içgüdüleri, sosyal açıdan onaylanacağı davranışlarla ifade bulur. Örneğin, cinsel ve saldırgan kökenli güdüler sanat, müzik ya da drama gibi sanatsal faaliyetlerin ortaya çıkmasını sağlar.⁵ Freud'a göre ergenlik yıllarını kapsayan genital dönem fallik döneme gerilemeyi içermektedir. Cinsel arzuların ve mastürbasyon davranışının bu dönemde yeniden ortaya çıkması, ödipal karmaşanın tekrar ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Buna bağlı olarak da ergenler baba ile özdeşleşmek yerine daha çok yaşlılarla özdeşleşmeye ve anneyle/babayla beraber olmaktan çok da karşıt cinslerle cinsel ilişki kurmaya yönelmektedirler.¹⁰ Bu nedenle ergenlik döneminde de bireylerin cinsel dürtüleri ile başa çıkmak için yeni beceriler edinmesi gerekmektedir.⁵

Freud'un kızı olan Anna Freud ise ergenliği içsel uyumsuzluk süreci olarak tanımlamış ve Stanley Hall gibi ergenliği fırtınalı ve stresli bir dönem olarak görmektedir. Anna Freud, içsel dürtülerle ego savuma mekanizmaları arasında intrapsişik bir dengenin olduğu ve bu dengenin ergenlikte geçici olarak bozulduğu belirtmektedir. Ergenlikte güçlü cinsel arzular ortaya çıkmaktadır ve kökenini id'den alan bu dürtülerinin çok güçlü olması durumunda egonun uyum sağlama işlevi bozulur. Bunun içinde ilkel bir savunma mekanizması olan represyon içsel güçlere karşı savunma sağlayarak kabul edilemeyecek olan fantezilerin kişinin bilincine çıkmasını engellemektedir.

Ayrıca bu süreçte farklı savunma mekanizmaları da kullanılarak bu uyumsuzluk azaltılmaya çalışılmaktadır.^{2,5,10}

Bu savunma mekanizmalarından biri yer değiştirmedir. Ebeveyn tarafından sevilme ve onaylanma ile ilgili regresif dürtülerin yarattığı anksiyeteyi azaltmak için kullanılan “yer değiştirme”(displacement) mekanizması ergenin ebeveynlerinden sevgisini çekerek ebeveynlerinin yerine geçen olan kişiye sevginin verilmesiyle karakterizedir. Bu savunma mekanizması kullanıldığında ebeveyne soğuk ve ilgisiz davranılırken bir öğretilme, komşuya veya bir gence imrenilir, saygı duyulur ve önemsenir. Bu yer değiştirme mekanizması ergenin anksiyetesini azaltır ve ergeni ebeveyni ile ilgili dürtülerine karşı korur. Diğer bir mekanizma da karşıt tepki mekanizmasıdır.²

Bu dönemde başvurulan diğer bir savunma mekanizması ise patolojik olmakla birlikte regresyondur. Regresif davranışları ile ergen, birincil özdeşleşmeyi kurduğu kişiyi (ebeveyn) içselleştirmek amacıyla erken yıllarda kullandığı başa çıkma mekanizmasını devreye sokar. Böylelikle de anksiyetesini azaltmaya çalışır.⁵

Diğer yandan bazı ergenlerde içe kapanabilmektedirler. Ancak içe kapanma, omnipotans ve narsisizm ile ilgili fantezilerin artmasına ve kişinin kendilik değerini azaltmasına neden olur.²

Sonuç olarak psikanalitik kurama göre ergenlik de duygusal dalgalanmaların ve iniş çıkışların olmaması anormal nitelendirilmektedir. Ancak anksiyete yönetilemez duruma geldiğinde veya aşırı derecede dışa vurma, kendine zarar verme veya ergenin sağlığını tehdit ettiğinde anormal davranışlar ortaya çıkmaktadır.²

Sosyolojik Bakış Açısı

Sosyolojik kuramlar, normların davranışlar üzerindeki etkilerine vurgu yapar ve kültürel beklentilerin, sosyal ritüellerin, etnik kökenin, toplumsal cinsiyetin, sosyal sınıfın, grup baskısının veya teknolojik olanakların ergenliğin anlaşılmasında önemli bir yere sahip olduğundan bahseder.^{2,11} Sosyolojik bakış açısı kuşaklararası ilişkilere odaklanmaktadır. Örneğin Kingsley Davis, modern toplumlarda değişimin çok hızlı olduğundan ve bu nedenle her yeni kuşağın bir önceki kuşaktan daha farklı sosyal ortam yarattığından bahsetmektedir. Davis, ebeveynlerin geçmiş zamanın bir ürünü olduğu için kendi görüşlerini modernize edemediğinde ve kendi kişiliklerinin sabit kaldığına işaret etmektedir.¹ Bu nedenle kuşaklararası çatışma kaçınılmazdır.